

Akademické psaní ve výuce češtiny pro cizince: chybová analýza akademických textů

Teaching of Czech as a Foreign Language for Academic Purposes: Error Analysis of Academic Texts

Romana Kratochvílová

Abstrakt: V souvislosti s nárůstem počtu zahraničních studentů na vysokých školách nabývá na významu výuka češtiny pro cizince zaměřená na rozvoj komunikativních dovedností v akademickém prostředí. Předmětem našeho výzkumu je analýza psaných studentských projevů nerodilých mluvčích, jako jsou např. písemné zkoušky, seminární nebo závěrečné práce. Výsledky ukazují, že nejen množství, ale i typy jazykových nedostatků souvisejí s typem textu a mírou připravenosti. Například odpovědi při písemném zkoušení obsahují velké množství pravopisných, lexikálních a gramatických chyb, neboť se studenti zaměřují především na obsah textu. Naopak v případech bakalářských prací se takové běžné chyby vyskytují v mnohem menší míře, bezesporu díky jazykové korektuře, jíž práce procházejí. Nicméně i přesto se zde setkáváme s mnoha nedostatky ve stylizaci a výstavbě textu. V analýze se snažíme o identifikaci a třídění těchto nedostatků s cílem blíže určit, v čem neobratnost vyjadřování nerodilých mluvčích spočívá.

Klíčová slova: čeština pro cizince, akademický jazyk, odborný styl, akademické psaní, chybová analýza

Abstract: The teaching of Czech as a Foreign Language for Academic Purposes has become more important as the numbers of foreign students has increased over the last decade. This paper reports on ongoing research into written academic genres produced by non-native speakers attending universities in order to specify the characteristic feature of academic language and identify students' difficulties with academic writing.

Key words: Czech as a foreign language, academic literacies, academic style, academic writing, error analysis

1 Úvod

V souvislosti s nárůstem počtu zahraničních studentů na českých vysokých školách v posledních letech nabývá na významu výuka češtiny pro cizince jako odborného jazyka pro akademické účely, která by studentům usnadnila plnění studijních povinností na odpovídající jazykové úrovni. Přestože zahraniční uchazeči o studium procházejí často přijímací zkouškou z češtiny, jež ověřuje jejich jazykové kompetence nutné pro úspěšné absolvování vysokoškolského vzdělávání, požadavky na odborné vyjadřování tyto kompetence většinou značně přesahují.

Výrazné nedostatky se projevují především v písemném vyjadřování a mohou být příčinou negativního hodnocení studijních výsledků. Výuka českého jazyka by se

tedy měla zaměřit právě na ty jazykové prostředky, které studenti při produkci odborných textů potřebují a zároveň v nich chybují. Jednou z možností, jak takové klíčové jevy stanovit, je chybová analýza studentských prací, případně komparace prací vytvořených rodilými mluvčími a cizinci.

V roce 2014 jsme provedli analýzu textů psaných zahraničními studenty mluvčími slovanskými jazyky (ruština, ukrajinština, běloruština) v rámci zkoušky z odborného předmětu, tedy textů s nízkou mírou připravenosti, a porovnali je s produkcí rodilých mluvčích (Kratochvílová, 2014). Z výsledků vyplývá, že mezi nejobtížnější pravopisně-gramatické jevy patří diakritika, používání reflexivních zájmen a deklinace feminin typu „růže“. Nedostatečná znalost slovní zásoby se projevuje v jednoduchém a stereotypním vyjadřování, v přílišné závislosti na zdrojových textech (doslovná citace z učebních materiálů) a v chybném užití formálně podobných slov. Po stylistické stránce je patrné nedostatečné rozlišení jazykových prostředků psaného a mluveného jazyka.

V tomto příspěvku jsme se zaměřili na analýzu připraveného psaného projevu, a to úvodní části bakalářské práce. Vzhledem k připravenosti textu a možnosti jeho jazykové korekce rodilými mluvčími jsme očekávali nízký počet jazykových chyb. Přesto je na první pohled zjevné, že jazyková úroveň bakalářských prací zahraničních studentů je celkově nižší než u textů rodilých mluvčích. Cílem analýzy je tedy zjistit, v čem neobratnost vyjadřování nerodilých mluvčích spočívá.

2 Analýza studentských prací

Analýza sleduje jako hlavní cíl stanovení jazykových prostředků potřebných pro produkci odborných textů, které zahraniční studenti neovládají na dostatečné úrovni. Její součástí je komparace textů rodilých a nerodilých mluvčích, aby bylo možné určit, které typy jazykových nedostatků jsou společné pro obě skupiny mluvčích a které se vyskytují pouze nebo převážně v textech cizinců. Výsledky napomohou při identifikaci jevů, které činí nerodilým mluvčím potíže a jsou příčinou nižší úrovně jejich písemné produkce.

Zkoumaný materiál tvoří úvodní části bakalářských prací, které byly úspěšně obhájeny v letech 2014–2015 na Vysoké škole hotelové v Praze 8. Z hlediska obsahu se jedná převážně o témata ekonomického charakteru se zaměřením na oblast hotelnictví, cestovního ruchu a gastronomie. Tento typ textu můžeme považovat za jazykový projev pečlivě připravený, s ustálenou strukturou (charakteristika tématu, vymezení cíle práce, popis metod, atd.) i ustálenými slovními spojeními, např. *Cílem mé bakalářské práce je zjistit ..., Práce je rozdělena na tři části ...První část je věnována / se zabývá ...* apod. Autor může využívat vzorových textů, slovníků a jazykových příruček a také nechat text projít jazykovou korekturou, což se u cizinců dokonce předpokládá. Analyzováno bylo 50 textů, z toho 25 textů rodilých

mluvčích a 25 textů nerodilých mluvčích, mluvčích slovanským jazykem (ruština, ukrajinština, běloruština)¹.

V souvislosti s možností zásahu korektorů do výsledné podoby textu jsme předpokládali nízký výskyt chyb pravopisných (zvláště v diakritice), morfologických a stylistických (např. užití prostředků hovorových a prostředků z obecné češtiny). Jazyková úroveň by měla vlastně odrážet úroveň korektorů a nedostatky by se tedy měly týkat jevů, v nichž často chybují i rodilí mluvčí. Máme na mysli především interpunkci, shodu podmětu s přísudkem a nemotivované odchylky od pravidelné větné stavby. Dále lze počítat s nedostatky komplexnějšího charakteru, jejichž oprava by vyžadovala rozsáhlejší zásahy do textu (např. nejasná struktura celé věty nebo celého odstavce), anebo chyby málo výrazné, jež korektor snadno přehlédne (užití významově či formálně podobných slov, shoda vyjadřující závislost členů ve větách se složitou stavbou, stylisticky nevhodné opakování stejných slov apod.).

Základní metodou výzkumu je chybová analýza (Štindlová, 2013, s. 37) spočívající v označení jazykových chyb a vyjadřovacích prostředků hodnocených jako nevhodné či neobvyklé pro daný typ textu. V další fázi byly chyby roztříděny do jednotlivých kategorií podle jazykové roviny (pravopisná, lexikální, gramatická a stylistická) s vyčleněním subkategorií podle výskytu typu chyb, např. chyby pravopisné byly dále rozčleněny na chyby v diakritice, interpunkci, v psaní i/y, mě/mně, v psaní velkých písmen atd.

Kvantitativní přehled výskytu jednotlivých typů chyb v každé ze dvou skupin textů (rodilí a nerodilí mluvčí) byl sice vypracován, ale pouze orientačně, a to proto, že v mnoha případech je obtížné určit, do které kategorie chybu zařadit (např. *s radostí* může být považováno za chybu v diakritice a zároveň za chybnou koncovku, chybnou koncovku ve slově *zaměstnanci* ve spojení *patří mezi zaměstnanci* lze považovat také za chybnou rekcii předložky). Některé typy chyb, zvláště stylistického charakteru, souvisejí s individuálním způsobem vyjadřování, a tak se mohou objevit v rámci jednoho textu mnohokrát, zatímco v ostatních textech jen výjimečně. Kvantitativní vyjádření výskytu chyby pak zkresluje výsledné hodnocení. Z tohoto důvodu uvádíme nejen počet výskytů chyby, ale i počet textů, v nichž se chyba objevila.

V následujícím přehledu výsledků analýzy předkládáme shrnutí nejvíce frekventovaných nedostatků, případně užívaných jazykových prostředků, které výrazně odlišují texty cizinců od textů rodilých mluvčích a jsou tedy z hlediska cíle výzkumu zajímavé.

¹ Nepoužíváme zde výraz L1 nebo rodný jazyk, protože mateřtinou některých studentů je kazaština či ázerbajdžánština a ruština je pro ně druhým jazykem.

3 Výsledky analýzy

3.1 Pravopisná rovina

Na rozdíl od nepřipravených projevů bez možnosti korekce u zkoušky (Kratochvílová, 2014), které obsahují vysoký počet pravopisných chyb v diakritice, se v bakalářských pracích nachází takových chyb mnohem méně, což odpovídá našemu předpokladu. Potvrdila se i úvaha o vysoké frekvenci chyb v interpunkci, a to jak v textech cizinců, tak i rodilých mluvčích.

Tab. 1: Frekventované pravopisné chyby

Chybný jev	Počet výskytů u rodilých mluvčích	Počet výskytů u nerodilých mluvčích	Příklady
Interpunkce	69 (20 textů)	97 (21 textů)	<i>A třetí důvod mé volby spočívá v tom že jsem člověkem který ovládá ...</i>
Diakritika	3 (3 texty)	30 (7 textů)	<i>hotelový průmysl a podnikání ...; Vybrala jsem účastníky ...; šetření se zúčastnilo ...</i>
Ostatní	15 (10 textů)	30 (13 textů)	<i>zdroje mi napomohli; řadový zaměstnanci; bývalého sovětského svazu</i>
Celkem	87	156	

Vysoká frekvence chyb v interpunkci (jde téměř výhradně o psaní čárky mezi slovy) napovídá, že jde o problémový jev, a to z hlediska nejen cizinců, ale i rodilých mluvčích. Ti chybují sami ve vlastních textech a podobné chyby v pracích cizinců často ponechávají bez opravy. Přesto texty cizinců obsahují chyb v interpunkci mnohem více, můžeme tedy tento jev pokládat za problémový.

Oproti tomu chyby v diakritice jsou vesměs důsledně opraveny. Navíc většina chyb cizinců pochází z jednoho textu, který autor zjevně opomenul dát ke korekci, protože obsahuje mnoho chyb různého typu. Z toho lze vyvodit, že pro účely psaní studentských prací je třeba naučit cizince používat strojové korektory, které jim pomohou odstranit mnohé chyby, byť ne všechny (rozdíl mezi délkou některých koncovek závisící na syntaktickém vztahu, např. *kosti/kostí*, stroj určit nedokáže).

Ostatní typy chyb se vyskytly v malém množství, proto je v přehledu uvádíme souhrnně. Jedná se o psaní velkých písmen, i/y v přísudku, ojedinele i velká písmena. Mnohé další chyby jsou pravděpodobně způsobeny omylem (překlepy – např. *fun-fuje* místo *funguje*, *internetových stánek* místo *stránek*). UPŘESNIT - psaní velkých písmen - velká písmena, jaký je v tom rozdíl.

3.2 Lexikální rovina

V nepřipravených textech se vyskytují často chyby v užití slov způsobeném neznalostí jejich významu, zejména pod vlivem interference, např. *chovat se řešitelně*

místo *rozhodně, takže* místo *také*. Jiným případem je špatně utvořené slovo působením analogie, např. *teplot* místo *teplota, souhlasení* místo *souhlas*.

S tímto typem chyb se v bakalářských pracích vzhledem k vysoké míře připravenosti setkáváme zřídka. Častější je záměna podobných slov a nevhodné užití slova v příslušném spojení či kontextu. Druhý typ se vyskytuje i v textech rodilých mluvčích.

Tab. 2: Frekventované lexikální chyby

Chybný jev	Počet výskytů u rodilých mluvčích	Počet výskytů u nerodilých mluvčích	Příklady
Záměna podobných slov	2 (1 text)	16 (9 textů)	<i>aktuálnost/aktualita, stvořit/vytvořit, zaměření/záměr,</i>
Nevhodné pojmenování	36 (15 textů)	72 (21 textů)	<i>nejhlavnější úkol, zjistit trh, zmizení regionální kultury, pozdvižení pověsti</i>
Celkem	38	88	

Ačkoli záměna podobných slov utvořených od stejného základu a lišících se prefixem nebo sufixem není v celkovém součtu vysoce frekventovaná, představuje z hlediska didaktiky češtiny jako cizího jazyka zajímavý jev. Ve výuce se klade důraz na význam prefixů, jejichž významové rozdíly činí cizincům opravdu potíže. Projevuje se to i v bakalářských pracích, např. *byly stvořeny koncepce a programy* místo *vytvořeny* nebo *vzhledem k nedostatečné rozpracovanosti problematiky krizového řízení* místo *propracovanosti*. Málo pozornosti se však věnuje významu sufixů, respektive rozdílnému významu slov se stejným základem a odlišným sufixem. Výsledky analýz ukazují, že studenti takto podobná slova často zaměňují. Mezi příklady z analýzy nepřipravených textů psaných při zkoušce můžeme uvést záměnu následujících slov: *nechutnost/nechutenství, prostředek/prostředí/prostřednictví, společenský/společný, rozdíl/rozdělení, jednotka/jednota, osoba/osobnost* (Kratochvílová, 2014). I bakalářské práce obsahují podobné chyby: *aktuálnost/aktualita, následně/následovně, právní/právnícký, záměr/zaměření, organizování/organizace*.

Často se setkáváme s nevhodným anebo méně vhodným užitím slova v příslušném kontextu či slovním spojení, např. *globalizace přispívá k zmizení regionální kultury; vše, co má s hotelnictvím styk, chtěla bych vědět jejich názor; mnoho nezbytných informací jsem našla ...* Mnohá z těchto spojení tvoří součást tzv. odborné frazelogie (Cavalla, 2010; Tutin, 2007), tedy ustálená spojení výrazů používaných v odborném stylu, např. *potvrdit/vyvrátit hypotézu, provést výzkum* apod.). Poměrně velké množství nedostatků tohoto typu nacházíme i v textech rodilých mluvčích, ale zde se jedná spíše o neobratnost a nepřesnost ve vyjadřování. Slovo je užitó nevhodně nikoli z lexikálního hlediska, nýbrž z hlediska logiky a přesnosti uvažování, např.

subkapitola pojednává o popisu cestovních kancelářů; mezi analyzovaná hlediska patří krátká charakteristika autora; další odstavec v této části tvorí káva.

Do oblasti stylistiky zasahuje užití významově prázdných klišé a nadbytečně květnatých výrazů, jež působí v odborném textu rušivě. Zajímavé je, že se s tímto jevem setkáváme častěji u nerodilých mluvčích, např. [turisty láká] mořská voda, včetně včetně čerstvého vzduchu a dobré ekologie; na druhé straně je zcela klíčové prozkoumat, jak tuto nabídku vnímají ...; možnosti moderního Internetu; v práci budou použity metody výzkumu a metody analýzy dat; tato část je podkladem, ze kterého vychází a čerpá část druhá; dotazníkové šetření prostřednictvím dotazníků. Můžeme se setkat i s celou větou tohoto typu: Jedná se o téma velice strukturované a košaté, které rozhodně stojí za to probádat a řádně pojednat v jednotlivých kapitolách.

3.3 Gramatická rovina

Podle očekávání obsahují texty bakalářských prací mnohem méně gramatických, především morfologických chyb než texty nepřipravené. Nejvíce jich pozorujeme v oblasti jmenné flexe, jmenné a slovesné vazby, spojování vět v souvětí, slovosledu a aktuálního větného členění. Chyby v užití zájmen, především reflexivních, a jmenného či sponového slovesa, v nepřipravených textech frekventované, se vyskytují ojediněle.

Chyby v koncovkách substantiv mohou být v některých případech považovány za chybnou diakritiku, např. rozdělená na tři částí, nebo za chybnou vazbu, např. navázání nových pracovních kontaktů mezi zaměstnanci. Nejvyšší frekvenci mají chyby ve flexi feminin typu „růže“: jedeme do práci, hraje značnou role, získat potřebné informace, získala užitečnou informace, získání potřebné informací, otázky týkající se nejen piva a jeho konzumaci, popisuje historie [...]a jejich oficiální klasifikace. Jejich vysoká chybovost se projevila i v analýze nepřipravených projevů, lze tedy označit deklinaci feminin tohoto typu za obtížný gramatický jev, kterému je třeba při výuce věnovat zvýšenou pozornost.

Koncovky adjektiv a participií jsou výrazem shody s řídícím členem, je tedy v mnoha případech obtížné určit, zda chyba spočívá ve špatně zvolené koncovce, nebo v mylně chápané shodě, např. prání budou splněny, práva jsou představené, výcho-diskům týkající se, pojem kultura je definována, byly vybudovány zařízení. Podobné chyby najdeme i v textech rodilých mluvčích, i když v mnohem menší míře: data se získali, faktorů zabývající se, pomoci přímého dotazování s manažery a zaměstnanci hotelů. V tomto případě jde výhradně o chybu ve shodě, zřejmě z nepozornosti.

Mylné chápání shody je pravděpodobně příčinou chybného užití tvarů i zájmen a slovesných tvarů, např. pomocí metody sběru dat a její analýzy, všestrannost jevů globalizace ho dělá předmětem zájmu, měřit produktivitu práce zaměstnanců, které se

Tab. 3: Frekventované gramatické chyby

Chybný jev	Počet výskytů u rodilých mluvčích	Počet výskytů u nerodilých mluvčích	Příklady
Flexe	6 (7 textů)	39 (15 textů)	<i>získat užitečnou informace, přání budou splněny, zaměřena na samotnou analýzu, kterou byla prováděna pomocí ...</i>
Jmenná/slovesná vazba	6 (4 texty)	24 (21 textů)	<i>názor vůči reklamě, utrácejí na cestování</i>
Pomocné/sponové sloveso „být“	0	5	<i>vaření piva složitý proces</i>
Asyndetické spojení vět v souvětí	2 (2 texty)	23 (19 textů)	<i>Součástí je také záznam rozhovoru s manažerem hotelu, vypočítání ukazatelů efektivity, rozpočtu hotelu, souhrn výsledků provedené analýzy.</i>
Slovosled – postavení příklonek	0	10 (5 textů)	<i>V průběhu studia získala jsem poznátky, ...že lidé si uvědomili nutnost rozvoje</i>
Aktuální větné členění	15 (8 textů)	29 (13 textů)	<i>Do českého státu míří miliony turistů ročně (...), což svědčí o tom, že destinace na českém území mají opravdu co nabídnout návštěvníkům</i>
Celkem	29	130	

nepodílejí bezprostředně na produkci, místo luxusních služeb, které si vyžadují turisté z ostatních zemích a které přijíždí aspoň na týden, jsou důležité dostupnost služeb.

Výrazné jsou chyby ve jmenné nebo slovesné vazbě: *názor vůči reklamě, můj zájem ke krizovému řízení, požadavky k ubytovacím službám, dotazování zaměstnanců o jejich postoji k práci, reklamu nového chytrého telefonu, využití ubytovacích a stravovacích služeb senioři, nemluví plynule cizí jazyky, utrácejí na cestování, co se vztahuje vůči mé práci, vývoj [...] přispívá zdokonalování.*

Problematika spojování vět v souvětí se netýká tolik nevhodného užití spojek, jako spíše jejich absence. Špatně použitá spojka se vyskytla pouze pětkrát, z toho třikrát šlo o podmínkovou spojku *-li* užitou v tázací větě (vliv ruštiny): *Používají-li se cizí jazyky v reklamách?* Absence spojek se objevuje zejména v případě koncové spojky (18 výskytů), např. *Analytická část práce se zaměřuje na charakteristiku činnosti jednotlivých úseků vybraného hotelu, měření jejich produktivity.* Spojení více výpovědních celků do jednoho souvětí bez použití spojky způsobuje nejasnost až nesrozumitelnost sdělení, např. *V první části práce jsou uvedeny teoretické prvky krizového managementu v hotelech, pojetí krize, krizového managementu a hotelového provozu jsou vysvětleny pomocí parafrází a citací odborné literatury.*

Nemotivované odchylky od pravidelné větné stavby jsou málo frekventované a v téměř stejné míře v textech rodilých i nerodilých mluvčích, např. *Hlavní překážkou, která brání úspěšnému řešení tohoto problému, spočívá v tom, že ... Používám metody sekundárního sběru a analýzy dat, provedení a analýza dotazníkového šetření, skryté pozorování. V praktické části bude provedena komparace kvality služeb různých ubytovacích zařízení v devíti vybraných krajích České republiky, jedno ubytovací zařízení v Rakousku a dvě specifická ubytovací zařízení.*

Ve slovosledu enklitik chybují pouze cizinci, v nepřipravených projevech však mnohem více než v bakalářských pracích, např. *jestli chceme si stáhnout soubor z internetu, a potřebují jen si odpočinout přes noc, A proto to téma pro mě je moc zajímavé a důležité.* Aktuální větné členění se ukazuje jako větší problém, patrně i proto, že v něm chybují i rodilí mluvčí a že oprava by znamenala v některých případech přepracování delších úseků textu. Příklady:

Výše uvedená tvrzení platí dvojnásobně pro sektor služeb, kam bezesporu patří hotelnictví. Zde všechno závisí na tom, jakým způsobem je služba poskytována, vždyť hotelnictví, to není jen poskytnutí noclehu, jedná se o daleko širší škálu služeb zahrnujících především interakci s hostem.

Právě proto lidé a jejich řízení je klíčovou otázkou pro hotelnictví.

Myslím si, že je nezbytné ukázat na příkladu, jak franchising funguje, se kterými obtížemi se podnikatel setkává, a je nutné zmínit i výhodné stránky. Provedla jsem veřejné dotazování, z průzkumu jsem se chtěla dozvědět, jestli lidé vědí o franchisingu, je-li populární tento způsob podnikání a také jsem se ptala na vztah ke společnosti McDonalds.

3.4 Stylistická rovina

Jedním z výrazných nedostatků textů nerodilých mluvčích z hlediska stylistiky je nedostatečné rozlišení jazykové prostředky mluveného a psaného jazyka. Pro odborný styl je typické užití výrazových prostředků stylově neutrálních a spisovných, které směřují až ke knižnosti (Čechová, 2008). Zatímco texty rodilých mluvčích ze stylové charakteristiky odborného stylu většinou nevybočují, cizinci užívají hovorové jazykové prostředky častěji. Na druhé straně se právě u cizinců setkáváme s příliš dlouhými a složitými větami, které jsou obtížně srozumitelné. Dalším frekventovaným jevem je stylisticky nevhodné opakování stejných výrazů.

Na rozdíl od textů nepřipravených se v bakalářských pracích nesetkáváme s výrazy nebo tvary obecněčeskými, ale pouze s výrazy hovorovými, jako jsou tvary adverbii *moc, taky, víc, nejvíc, nejlíp*. Je zřejmé, že tyto prostředky mají naposlouchané z mluveného jazyka, případně naučené z učebnic, kde se vyskytují v hojné míře,

Tab. 4: Frekventované stylistické chyby

Chybný jev	Počet výskytů u rodilých mluvčích	Počet výskytů u nerodilých mluvčích	Příklady
Užití hovorových/ ne odborných výrazů	7 (5 textů)	24 (19 textů)	<i>moc náročná, cestovat víc, načerpat spoustu informací</i>
Opakování stejných výrazů	12 (9 textů)	26 (21 textů)	<i>Důvodem, proč jsem si vybrala tento hotel, je, že je hotel jedním z nejlepších hotelů v Praze ...</i>
Celkem	19	50	

a neuvědomují si stylistický rozdíl mezi mluveným a psaným jazykem.² Častěji než u rodilých mluvčích se objevují slova a spojení, která jsou v odborném textu pocíťovaná jako nedostatečně odborná, např. *dát dohromady* lidi, *použité zdroje dohromady mi napomohli k napsání bakalářské práce, přilákání* [...] *zákazníků, skoro žádná reklama, načerpat spoustu informací*. Slovesné tvary hovorové se však vyskytují výjimečně a ve stejném množství jako u rodilých mluvčích (4×): (oni) *pochází, přijíždí, přináší, (já) studuju*.

Frekventované opakování stejných výrazů a tím těžkopádný charakter textu je zřejmě způsoben omezenou slovní zásobou cizinců a také nechuť či nezvyk používat zájmena, např. *Jedná se zejména o pivo, které je přitom všude po Evropě různé. Jedná se o obrovskou příležitost ...; Důvodem, proč jsem si vybrala tento hotel, je, že je hotel jedním z nejlepších hotelů v Praze; proběhla tam světově známá bitva u Slavkova, která je známá ve světě spíše pod německým názvem Austerlitz*. Rodilí mluvčí se této stylistické neobratnosti dopouštějí také, ale v menší míře: *Cestovní kanceláře nabízejí jejich produkty formou katalogů, které jsou nabízeny v podobě vytištěné knihy*.

Zajímavým rysem textů cizinců je častý výskyt kondenzačních jazykových prostředků, především hromadění nominálních prvků. Ačkoliv je syntaktická složitost a hojnost nominalizací typická pro český odborný styl (Čmejková, 2010, s. 81), v některých případech až v extrémní míře, což výrazně ztěžuje porozumění. Jako příklad můžeme uvést následující větu, která obsahuje jedno sloveso a 25 substantiv: *Hlavním cílem této práce je zjištění současného stavu stravování v nemocnicích se zaměřením na organizační strukturu ve velkých jednotkách, zhodnocení znalostí pracovníků o kvalitě přípravy pokrmů podle právních předpisů a spokojenosti pacientů s kvalitou jídel provedením dotazníkového šetření a navržení racionálních opatření v této oblasti*.

² Podobný problém v akademické angličtině zmiňuje Gilquin, Paquot (2007).

4 Závěr

Předkládané výsledky analýzy poukazují na výrazné nedostatky závěrečných prací zahraničních studentů ve srovnání s texty rodilých mluvčích. Kvantitativní vyjádření jejich frekvence slouží k vyčlenění jevů, v nichž se často chybuje, nikoli však k hodnocení jejich závažnosti.

Tab. 5: *Souhrnný přehled frekvence chyb podle jazykových rovin*

Jazyková rovina	Počet výskytů u rodilých mluvčích	Počet výskytů u nerodilých mluvčích
Pravopisná	87	156
Lexikální	38	88
Gramatická	29	130
Stylistická	19	50
Celkem	173	424

Ze souhrnné tabulky č. 5 vyplývá, že nejvíce chyb se vyskytuje v rovině pravopisné a gramatické, méně pak v rovině lexikální a nejméně v rovině stylistické. Z pohledu čtenáře se ale jeví chyby stylistické a lexikální minimálně stejně závažné jako chybějící čárka před spojkou nebo chybná adjektivní koncovka, ne-li závažnější. Použití slova, jehož význam nekoresponduje se smyslem věty, špatný výběr konektoru či jeho absence zatemňující význam sdělení nebo nepřehledná struktura věty a odstavce patří mezi hlavní faktory, které ztěžují porozumění textu a činí jeho četbu nepohodlnou a obtížnou, zejména pokud se na jednom místě nahromadí takových nedostatků více.

Frekventované nedostatky ukazují na jevy, které zahraniční studenti v závěru bakalářského studia neovládají na dostatečné úrovni a kterým by se tedy měla zabývat výuka češtiny pro cizince na vysoké škole. Z hlediska tvorby psaného odborného textu je vhodné se věnovat především slovní zásobě včetně slovtvorby (nejen prefixy, ale i sufixy), kolokacím a gramatické vazbě slov, prostředkům vyjadřujícím vztahy mezi větnými členy a větami a slovosledu, zejména aktuálnímu větnému členění.

K upřesnění charakteristiky odborného vyjadřování nerodilých mluvčích bude třeba dalších výzkumů, s větším rozsahem analyzovaných textů i širším tematickým spektrem, případně i pestřejším národnostním složením cizinců. Tyto studie a nashromážděný jazykový materiál zkoumaných projevů by mohly sloužit také jako textová banka využitelná pro tvorbu jazykových cvičení a testů (Mangiante, 2011, s. 42).

Literatura

- CAVALLA, C. (2010). La méthodologie universitaire: forme et contenu. *Recherches et Applications – FDLM*. 2010(47), 153–161.
- ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M., & MINÁŘOVÁ, E. (2008). *Současná stylistika*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- ČMEJRKOVÁ, S. (2013). Vědecký styl. In ULIČNÝ, O., & SCHNEIDEROVÁ, S. (ed.) *Studie k Moderní mluvnici češtiny 2. Komunikační situace a styl*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 70–94.
- GILQUIN, G., & PAQUOT, M. (2007). Spoken Features in Learner Academic Writing: Identification, Explanation and Solution. In *Proceedings of Corpus Linguistics 2007*. Birmingham. pp 1–12.
- KRATOCHVÍLOVÁ, R. (2014). Lingvistická analýza studentských prací při koncipování výuky akademické češtiny pro cizince. In NEDOMA, R. (ed.) *Foreign language competence as an integral component of the university graduate profile*. Brno: Univerzita obrany, 2014. s. 159–166.
- MANGIANTE, J.-M., & PARPETTE, CH. (2011). *Le français sur objectif universitaire*. Grenoble: Presses universitaires de Grenoble, 254 s.
- ŠTINDLOVÁ, B. (2013). *Žákovský korpus češtiny a evaluace jeho chybové anotace*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 223 s. *Varia* (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy), sv. 10.
- TUTIN, A. (2007). Collocations du lexique transdisciplinaire des écrits scientifiques: annotation et extraction des propriétés linguistiques dans la perspective d'une application didactique. *Cahiers de l'Institut de linguistique de Louvain*. 31(2–4): 247–262.

Autorka

PhDr. Romana Kratochvílová, e-mail: kratochvilova@vsh.cz, Katedra jazyků Vyské školy hotelové v Praze 8.

Autorka vyučuje francouzský jazyk a češtinu pro cizince. Specializuje se na odborný jazyk pro akademické účely a je doktorandkou na FF UK v Praze v oboru Didaktika konkrétního jazyka.